

r.pr. dr hab. **Michał Wojewoda**

Ustawa

o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych

- terminy zapłaty i odsetki w transakcjach handlowych

Geneza regulacji

Dyrektywy unijne:

- **Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/35/WE** z 29.6.2000 r. w sprawie zwalczania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych, Dz.Urz.UE L Nr 200 z 8.8.2000 r., s. 35.
- **Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/7/UE** z 16.2.2011 r. w sprawie zwalczania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych (wersja przekształcona), Dz.Urz. UE L Nr 48 z 23.2.2011 r., s. 1.

Ustawy krajowe

Trzy kolejne akty prawne:

1. Ustawa z 6.9.2001 r. **o terminach zapłaty w obrocie gospodarczym** (Dz.U. z 2001 r. Nr 129, poz. 1443)
2. Ustawa z 12.6.2003 r. **o terminach zapłaty w transakcjach handlowych** (Dz.U. z 2003 r. Nr 139, poz. 1323)
3. Ustawa z 8.3.2013 r. **o terminach zapłaty w transakcjach handlowych** – kilka ważnych nowelizacji (2015, 2019)
→ od **1.1.2020** zmiana tytułu ustawy:
Ustawa o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych (tekst jedn. Dz.U. z 2023 r. poz. 711)

Ratio legis regulacji

Celem przepisów jest:

- zwalczanie pogłębiającego się problemu zatorów płatniczych przez wprowadzenie instrumentów wspomagających zmniejszanie **opóźnień w zapłacie** należności (kwestia płynności finansowej wierzycieli) oraz środków dyscyplinujących strony do stosowania **krótkich terminów zapłaty**;
- ochrona małych i średnich przedsiębiorców przed narzucaniem przez „silniejszych” kontrahentów **niekorzystnych warunków płatności** (bardzo długie terminy zapłaty);
- zapobieganie niedotrzymywaniu ustalonych terminów płatności, co czasami bywa świadomym działaniem dłużnika (samowolne kredytowanie – bez formalności i zabezpieczeń stosowanych przez banki);
  - ochrona wierzyciela, który **spełnił własne świadczenie(!)**

USTAWA Z 2013 R.

ZAKRES PRZEDMIOTOWY

Regulacja stosowana do „transakcji handlowych”
w rozumieniu ustawy → jest definicja legalna (art. 4 pkt 1):

transakcja handlowa - umowa, której przedmiotem jest odpłatna dostawa towaru lub odpłatne świadczenie usługi, jeżeli strony, o których mowa w art. 2, zawierają ją w związku z wykonywaną działalnością.

→ generalnie chodzi o:

- umowy zawierane w obrocie dwustronnie profesjonalnym,
oraz
- umowy zawierane przez podmioty sektora finansów publicznych
(przede wszystkim umowy w trybie zamówień publicznych, ale nie tylko).

ZAKRES PODMIOTOWY

Strony transakcji handlowej (art. 2):

- 1) **przedsiębiorcy** w rozumieniu ustawy Prawo przedsiębiorców z 6 marca 2018 r.;
- 2) podmioty prowadzące **działalność (rolniczą)** o której mowa w art. 6 ust. 1 Prawa przedsiębiorców;
- 3) podmioty, o których mowa w art. 4, art. 5. ust. 1 i art. 6 ustawy z 2019 r. - **Prawo zamówień publicznych** (jednostki sektora publicznego);
- 4) osoby wykonujące **wolny zawód**;
- 5) **oddziały i przedstawicielstwa** przedsiębiorców zagranicznych;
- 6) **przedsiębiorcy z państw członkowskich UE, EFTA.**

WYŁĄCZENIA (art. 3)

Przepisów ustawy nie stosuje się do:

- 1) długów objętych postępowaniami prowadzonymi na podstawie przepisów ustawy Prawo upadłościowe oraz ustawy Prawo restrukturyzacyjne odpowiednio od dnia ogłoszenia upadłości albo od dnia otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego;
- 2) umów, na podstawie których są wykonywane czynności bankowe w rozumieniu przepisów Prawa bankowego;
- 3) umów, których stronami są wyłącznie podmioty zaliczane do sektora finansów publicznych w rozumieniu przepisów o finansach publicznych.

Pojęcie transakcji handlowej - wątpliwości

Jak rozumieć odpłatną **dostawę towaru** lub odpłatne **świadczenie usług**?

- wg ustawy VAT (szeroko)?

- wg kodeksu cywilnego (wąsko) – tylko umowa *dostawy* oraz *świadczenie usług*?

- autonomicznie(!) - źródłem określenia ustawowego jest dyrektywa unijna skierowana do państw, w których obowiązują różne wewnętrzne regulacje prawne i różna siatka pojęciowa

Jeżeli brakuje wyraźnego odesłania do prawa państw członkowskich, do ustalenia znaczenia pojęć obowiązujących w dyrektywie należy zastosować wykładnię autonomiczną i jednolitą, uwzględniającą brzmienie przepisu, jego kontekst, cel i genezę (zob. wyroki TSUE C-199/19 i C-299/19)

Pojęcie transakcji handlowej - wątpliwości

Jak rozumieć - odpłatną **dostawę towaru** lub odpłatne **świadczenie usługi**?

Wyrok SN z 15.11.2017, II CSK 122/17:

Dostawa towarów oznacza sprzedaż i inne postacie odpłatnego rozporządzenia rzeczami, zwanymi towarami, do których zalicza się wszelkie przedmioty mające wartość majątkową, także np. odpady i energię.

Z kolei świadczenie usług oznacza najogólniej wszelką odpłatną działalność inną niż produkcja i handel.

Najem, dzierżawa – świadczenie usług(?)

TAK - **wyrok SN z 6 sierpnia 2015, V CSK 668/14** (ustawa 2003 r.)

Stanowisko TSUE? Pytanie prejudycjalne Sądu Rejonowego dla Łodzi Śródmieścia w Łodzi.

Wyrok TSUE (dziewiąta izba) z 9 lipca 2020 r., C-199/19:

Art. 2.1 dyrektywy 2011/7 (...) należy interpretować w ten sposób, że umowa, w ramach której świadczenie główne polega na odpłatnym oddaniu nieruchomości do czasowego korzystania, taka jak umowa najmu lokalu użytkowego, stanowi transakcję handlową (...), pod warunkiem że transakcja ta następuje między przedsiębiorstwami lub między przedsiębiorstwami a organami publicznymi.

(...) aby w przypadku braku zapłaty w uzgodnionym terminie tego rodzaju umowa mogła doprowadzić do powstania uprawnienia do odsetek za opóźnienia w płatnościach i do rekompensaty za koszty odzyskiwania należności (...) nie musi ona zostać uznana za uzgadniającą harmonogram płatności.

Typowe transakcje handlowe

- Sprzedaż, dostawa, kontraktacja
(nie tylko rzeczy materialne, także energia, prawa majątkowe)
- Przewóz, spedycja
- Roboty budowlane
- Umowa o dzieło
- Zlecenie, umowa agencyjna
- Inne (nienazwane) umowy o świadczenie usług (np. pośrednictwo, umowy ochrony mienia)

Szczególne instrumenty z prawa UE transponowane do prawa polskiego

- odsetki „prolongacyjne” w przypadku terminu zapłaty dłuższego niż 30 dni (kredyt kupiecki) – począwszy od pierwszej ustawy 2001 r.(!)
- maksymalny termin płatności (60 dni, niekiedy 30 dni) – od ustawy z 2003 r.
- specjalne, „preferencyjne” odsetki za opóźnienie – od ustawy z 2003 r.

Ale szczególna popularność regulacji dopiero w ostatnich latach pod rządami ustawy z 2013 r.:

- Nowele z 2015 r. i 2019 r. - **odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych** – wyższe o 2,5% lub 4,5% niż kodeksowe odsetki za opóźnienie (przed 2016 r. w ustawie o transakcjach handlowych przewidziane były tylko tzw. „odsetki podatkowe” – niekiedy niższe niż odsetki ustawowe!)
- Ustawa z 2013 r. + nowela 2019 – dodatkowe roszczenie o zwrot **kosztów dochodzenia należności** – rekompensata stanowiąca równowartość
40 Euro/ 70 Euro / 100 Euro (art. 10 ustawy).

Szczególne rozwiązania dotyczące dużych przedsiębiorców

Art. 4c ustawy

Dłużnik będący dużym przedsiębiorcą składa drugiej stronie transakcji handlowej oświadczenie o posiadaniu statusu dużego przedsiębiorcy. Oświadczenie składa się w formie, w jakiej jest zawierana transakcja handlowa, najpóźniej w momencie jej zawarcia.

art. 4 ustawy:

Użyte w ustawie określenia oznaczają:

5) mikroprzedsiębiorca, mały przedsiębiorca, średni przedsiębiorca – odpowiednio mikroprzedsiębiorcę, małego przedsiębiorcę i średniego przedsiębiorcę w rozumieniu załącznika I do rozporządzenia Komisji (UE) nr 651/2014;

6) **duży przedsiębiorca** – przedsiębiorcę niebędącego mikroprzedsiębiorcą, małym przedsiębiorcą ani średnim przedsiębiorcą.

Pojęcie dużego przedsiębiorcy

Do kategorii MŚP zalicza się przedsiębiorstwa (art. 2 załącznika I do rozporządzenia nr 651/2014):

- 1) które zatrudniają mniej niż 250 pracowników;
- 2) których roczny obrót nie przekracza 50 milionów EUR lub roczna suma bilansowa nie przekracza 43 milionów EUR.

A contrario podmioty niespełniające ww. warunków są dużymi przedsiębiorcami:

→ zawsze gdy **co najmniej 250 pracowników**;

→ także gdy mniejsza liczba pracowników, ale obrót **co najmniej 50 mln EUR** oraz **suma bilansowa co najmniej 43 mln EUR**.

Zasadniczo wskazane wyżej przesłanki muszą być spełnione przez dwa kolejne lata obrotowe.

Trzeba przy tym uwzględnić przedsiębiorstwa partnerskie i powiązane.

Status dużego przedsiębiorcy

Art. 4c ust. 2 ustawy

Oświadczenie o:

- 1) posiadaniu statusu dużego przedsiębiorcy składa się najpóźniej w momencie zawarcia pierwszej transakcji handlowej między stronami,
- 2) uzyskaniu statusu dużego przedsiębiorcy składa się najpóźniej w momencie zawarcia pierwszej transakcji handlowej między stronami po uzyskaniu tego statusu,
- 3) utracie statusu dużego przedsiębiorcy składa się najpóźniej w momencie zawarcia pierwszej transakcji handlowej między stronami po utracie tego statusu
- jednokrotnie, w formie, w jakiej jest zawierana ta transakcja handlowa

Art. 13za ustawy

Kto wbrew obowiązkowi, o którym mowa w art. 4c, nie składa oświadczenia, o którym mowa w tym przepisie, albo składa oświadczenie niezgodne ze stanem rzeczywistym, podlega karze grzywny.

W praktyce ważny status obu stron - obie strony powinny złożyć oświadczenia!

Odsetki „w wysokości ustawowej”

Art. 359 §2 k.c. - Jeżeli wysokość odsetek nie jest w inny sposób określona, należą się odsetki ustawowe w wysokości równej sumie **stopy referencyjnej NBP i 3,5 punktów procentowych**.

Art. 481 §2 k.c. - Jeżeli stopa odsetek za opóźnienie nie była oznaczona, należą się odsetki ustawowe za opóźnienie w wysokości równej sumie **stopy referencyjnej NBP i 5,5 punktów procentowych**.

Art. 4.3 ustawy z 2013 r. - odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych:

a) w przypadku transakcji handlowych, w których dłużnikiem jest podmiot publiczny będący podmiotem leczniczym - odsetki w wysokości równej sumie **stopy referencyjnej NBP i 8 punktów procentowych**,

b) w przypadku transakcji handlowych, w których dłużnikiem nie jest podmiot publiczny będący podmiotem leczniczym - odsetki w wysokości równej sumie **stopy referencyjnej NBP i 10 punktów procentowych**.

Odsetki prolongacyjne (art. 5)

Art. 5. Jeżeli strony transakcji handlowej, z wyłączeniem podmiotu publicznego będącego podmiotem leczniczym, przewidziały w umowie **termin zapłaty dłuższy niż 30 dni**, wierzyciel, który nie jest dużym przedsiębiorcą, może żądać odsetek ustawowych po upływie 30 dni, liczonych od dnia spełnienia swojego świadczenia i doręczenia dłużnikowi faktury lub rachunku, potwierdzających dostawę towaru lub wykonanie usługi, do dnia zapłaty, ale nie dłużej niż do dnia wymagalności świadczenia pieniężnego.

→ **odsetki ustawowe**, a zatem pojęcie z art. 359 §2 k.c.(!) – stopa referencyjna NBP + 3,5% **(aktualnie 5,75+3,5= 9,25%)**

Wydłużony termin zapłaty (dłuższy niż 30 dni), nawet jeśli jest dopuszczalny w świetle przepisów ustawy, to zdaniem ustawodawcy oznacza udzielenie tzw. „kredytu kupieckiego” (należność „powinna” być już u w-la, ale dłużnik ciągle nie płaci).

Odsetki prolongacyjne (art. 5)

→ są to odsetki kapitałowe - nie ma opóźnienia, jest to wynagrodzenie za „kredyt kupiecki” (za korzystanie z kwot należnych wierzycielowi).

Wyrok SA w Katowicach z 17.10.2017 r., V ACa 606/17:

Odsetki z art. 5 w/w ustawy nie mają charakteru odsetek za opóźnienie (...), gdyż taką rolę pełnią odsetki uregulowane w art. 7 ust. 1 w/w ustawy. Odsetki te kwalifikowane są jako szczególnego rodzaju odsetki zwykłe, które nie pozostają w związku z opóźnieniem dłużnika i są określane jako kapitałowe bądź stymulacyjne.

Należne tylko do dnia wymagalności (w praktyce zatem nie więcej niż za 30 dni, chyba że wyjątkowo termin płatności dłuższy niż 60 dni – zob. art. 7.2).

Po nadejściu terminu spełnienia świadczenia należne będą już inne odsetki

→ odsetki za opóźnienie w transakcjach handlowych.

Odsetki prolongacyjne - wyłączenia

Naliczanie odsetek prolongacyjnych nie dotyczy przypadków, w których:

- a) *wierzycielem* jest **duży przedsiębiorca** (skoro się godzi na kredytowanie), lub
- b) *dłużnikiem* jest **podmiot publiczny będący podmiotem leczniczym** (ochrona!)

Ważne definicje ustawowe:

Art. 4 pkt 6 ustawy

duży przedsiębiorca - przedsiębiorca niebędący mikroprzedsiębiorcą, małym przedsiębiorcą ani średnim przedsiębiorcą.

Art.4 pkt 2 ustawy

podmiot publiczny - podmioty, o których mowa w art. 4 ustawy z 11.09.2019 r.
- Prawo zamówień publicznych (podmioty sektora finansów publ.).

Art. 4 pkt 4 ustawy

podmiot leczniczy - podmiot, o którym mowa w art. 4 ust. 1 pkt 2-4 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej.

Odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych

Pojęcie pojawia się po nowelizacji z 2015 r., która weszła w życie 1.1.2016 (przedtem w transakcjach handlowych odsetki takie jak przy zobowiązaniach podatkowych).

Odsetki te są należne tylko w przypadkach przewidzianych w **art. 6, art. 7 i art. 8** ustawy, przy dodatkowej przesłance, nieprzewidzianej w kodeksie cywilnym, jaką jest wcześniejsze spełnienie własnego świadczenia.

Następnie nowela z 2019 r. dywersyfikuje wysokość tych odsetek (od 1.1.2020 r.).

Art. 4 ust. 3 - Odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych to:

a) w przypadku transakcji handlowych, w których dłużnikiem jest podmiot publiczny będący podmiotem leczniczym - odsetki w wysokości równej sumie **stopy referencyjnej** Narodowego Banku Polskiego i **ośmiu** punktów procentowych,

b) w przypadku transakcji handlowych, w których dłużnikiem nie jest podmiot publiczny będący podmiotem leczniczym - odsetki w wysokości równej sumie **stopy referencyjnej** Narodowego Banku Polskiego i **dziesięciu** punktów procentowych.

Odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych

Wysokość odsetek zafiksowana na okresy półroczne:

Art. 11b. Do ustalenia wysokości odsetek ust. za opóźnienie w transakcjach handlowych stosuje się stopę referencyjną NBP obowiązującą w dniu:

- 1) 1 stycznia - do odsetek należnych za okres od 1.01 do 30.06;
- 2) 1 lipca - do odsetek należnych za okres od dnia 1.07 do 31.12.

Stopa referencyjna NBP - w dniu 1.07.23 – **6,75%** → odsetki **6,75+8=14,75%** lub **6,75+10=16,75%** (kolejna zmiana nastąpi dopiero 1.1.2024 r. → **spadek o „1%”**)

Obecnie stopa ref. NBP - **5,75%** → odsetki ust. za opóźnienie **5,75+5,5= 11,25%**

(Uwaga: kodeksowe odsetki zmieniają się przy każdej zmianie stopy ref. NBP)

Art. 11c. Minister właściwy do spraw gospodarki ogłasza, w drodze obwieszczenia, w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski", wysokość odsetek ustawowych za opóźnienie w transakcjach handlowych. (→ ogłoszenie deklaratywne)

Wysokość odsetek – podsumowanie

(stan na dzień 6.12.2023)

Stopa referencyjna NBP – **5,75%** (od 5.10.2022)

Odsetki ustawowe (kapitałowe) – stopa referencyjna + 3,5% = **9,25%**

Odsetki ustawowe za opóźnienie – stopa referencyjna + 5,5% = **11,25%**

Odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych

– stopa referencyjna + 10% lub +8% (stopa referencyjna z 1 stycznia lub z 1 lipca → 6,75%) = **16,75 %** lub **14,75%** (do 31.12.2023)

Odsetki maksymalne (kapitałowe)-dwukrotność odsetek ustawowych = **18,5%**

Odsetki maksymalne za opóźnienie (w tym także w transakcjach handlowych) – dwukrotność odsetek ustawowych za opóźnienie = **22,5%**

[Stopa lombardowa NBP – **6,25 %** - od 5.10.2022]

[**Odsetki za zwłokę** (od zaległości podatkowych) - 200% podstawowej stopy oprocentowania kredytu lombardowego + 2%, ale nie mniej niż 8% = **14,5%**]

Przesłanki roszczenia o odsetki w preferencyjnej wysokości

- 1) Zawarcie „**transakcji handlowej**”;
- 2) Brak terminowego spełnienia głównego świadczenia pieniężnego przewidzianego w umowie;
- 3) Powstanie **opóźnienia** – różne przypadki:
  - gdy przekroczone termin zapłaty ustalony w umowie (art. 7.1, 8.1)
  - gdy nie przekroczone terminu umownego, ale jest on dłuższy niż dozwolony przez ustawę - 60/30 dni (art.7.3, 8.4, 8.4a)
  - gdy nie ustalono terminu zapłaty, ale mija 30 dni od spełnienia świadczenia przez wierzyciela (art.6);
- 4) Wierzyciel świadczenia pieniężnego spełnił własne świadczenie niepieniężne (szczególnie chroniony jest tylko ten wierzyciel, który sam już wypełnił swój obowiązek i należy mu się za to zapłata).

Odsetki na preferencyjnym poziomie

jako **ochrona „wynagrodzenia”** strony transakcji handlowej

Możliwość domagania się odsetek ustawowych za opóźnienie w transakcjach handlowych (oraz zryczałtowanych kosztów dochodzenia należności) dotyczy wyłącznie opóźnień w spełnieniu **świadczenia pieniężnego** pierwotnie przewidzianego w umowie. Nowy art. 4.1a (od 1.1.2020 r.):

***Świadczenie pieniężne** - wynagrodzenie za dostawę towaru lub wykonanie usługi w transakcji handlowej.*

→ chodzi o ochronę „pierwotnego wynagrodzenia” należnego stronie spełniającej świadczenie niepieniężne.

Wyłączone jest zatem stosowanie przepisów o preferencyjnych odsetkach do wszelkich innych spóźnionych należności pieniężnych z umowy, w tym do:

- kwot z tytułu roszczeń odszkodowawczych;
- roszczeń o zapłatę kary umownej (zob. wyrok SN z 15.11.2017, II CSK 122/17).

Przesłanka spełnienia własnego świadczenia

Przesłanka ta została wyraźnie zaakcentowana w przepisach, które stanowią podstawę dla naliczania odsetek ustawowych za opóźnienie w transakcjach handlowych:

Art. 6 – „wierzycielowi, bez wezwania, przysługują odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych, po upływie 30 dni liczonych **od dnia spełnienia przez niego świadczenia**”

Art. 7.1, art. 8.1 – „wierzycielowi, bez wezwania, przysługują odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych, jeżeli (...) **wierzyciel spełnił swoje świadczenie**”

→ Szczególnie chroniony tylko taki wierzyciel, który oczekuje na zapłatę za dostarczony już towar lub wykonaną usługę(!)

Przesłanki roszczenia o odsetki w preferencyjnej wysokości

Jeżeli ww. przesłanki nie są spełnione pojawia się pytanie, co z innymi należnościami pieniężnymi w transakcjach handlowych?

Np. - inne świadczenie niż wynagrodzenie za towar lub usługę;
- wynagrodzenie za towar lub usługę (świadczenie pieniężne), ale zgodnie z umową należne przed spełnieniem własnego świadczenia.

Przy takich należnościach też mogą się pojawić opóźnienia.

Jakie odsetki ma prawo naliczać wierzyciel, jeżeli z różnych względów nie ma podstaw do stosowania odsetek ustawowych za opóźnienie w transakcjach handlowych?

Odsetki za opóźnienie (481 k.c.)?

W jakiej wysokości - kodeksowej – art. 481 §2 k.c.?

Inne typy odsetek w transakcjach handlowych(?)

W ramach nowelizacji z 2015 r. wprowadzono „zagadkowy” przepis:

Art. 4a. Do transakcji handlowych *nie stosuje się* art. 481 §2 k.c. (?!?)

[art. 481 §2 - *Jeżeli stopa odsetek za opóźnienie nie była oznaczona, należą się odsetki ustawowe za opóźnienie w wysokości równej sumie stopy referencyjnej Narodowego Banku Polskiego i 5,5 punktów procentowych*]

Czy zatem w transakcjach handlowych rzeczywiście nigdy nie wchodzi w grę „odsetki ustawowe za opóźnienie” (aktualnie: $5,75+5,5= \mathbf{11,25\%}$)??

W transakcjach handlowych pojawiają się wszak różne należności pieniężne – co z nimi, jeśli nie ma przesłanek do domagania się odsetek ustawowych za opóźnienie w transakcjach handlowych?

Np. - umowy z przedpłatą (przewóz, spedycja) [wierzyciel nie spełnił swego św.]
- odszkodowania [nie chodzi o św. pieniężne w rozumieniu art. 4.1.a]
- kary umowne [nie chodzi o św. pieniężne w rozumieniu art. 4.1.a]

→ żadna z ww. kategorii nie jest objęta hipotecznością art. 6, 7 lub 8 ustawy.

Inne typy odsetek w transakcjach handlowych(?)

Kilka możliwych odpowiedzi:

1) Nie można domagać się **żadnych odsetek(!?)**

- bo nie są spełnione przesłanki dla odsetek preferencyjnych, a sięganie do kodeksowej stopy odsetek za opóźnienie (art. 481 §2 k.c.) zostało wyłączone.

Ale przecież mamy art. 481 §1 k.c. - nie wyłączono ustawowego obowiązku zapłaty odsetek za opóźnienie! Pytanie tylko wg jakiej stopy je obliczyć.

2) Należą się „**odsetki ustawowe**” z art. 359 §2 k.c. – one wchodzi w grę, gdy „wysokość odsetek nie jest w inny sposób określona” – ale to najniższa stopa ustawowa - (aktualnie: stopa ref. NBP 5,75+3,5= **9,25%**)

3) **Należą się mimo wszystko odsetki w wysokości „odsetek ustawowych za opóźnienie” z art. 481 §2 k.c.** Ostatnio powołany przepis (jako *lex generalis*) zostaje wyłączony tylko wtedy, gdy stosuje się art. 6, 7 lub 8 ustawy z 2013 r. (*leges speciales*).

Tylko czy do przyjęcia tego wniosku było potrzebne wprowadzanie art. 4a(?!?).

Opóźnienie jako przesłanka żądania odsetek na preferencyjnym poziomie

Dwie grupy przypadków:

- Umowy **terminowe** (art. 7, art. 8)
- Umowy **bezterminowe** (art. 6)

W zależności od tego, czy w umowie wskazano termin płatności. W efekcie jednak, na gruncie ustawy, w każdym przypadku mamy **umowę terminową**:

→ w umowie, w której nie uczyniły tego strony, sam ustawodawca wprowadza wiążący termin spełnienia świadczenia - zob. art. 6

→ niekiedy też zbyt długi termin ustalony przez strony zostaje zastąpiony przez termin ustawowy -zob. art. 7.3, 8.4, 8.4a.

UMOWY TERMINOWE - ważne rozróżnienie:

- umowy, w których dłużnik NIE jest podmiotem publicznym (art.7)

oraz

- umowy z udziałem dłużnika publicznego (art. 8)

Umowy bez udziału dłużnika publicznego

Art. 7.1

*[jeżeli wierzyciel nie otrzymał zapłaty w terminie określonym w umowie należą mu się – bez wezwania – **odsetki za opóźnienie w transakcjach handlowych**]*

Art. 7.2 Termin zapłaty określony w umowie nie może przekraczać **60 dni**, liczonych od dnia doręczenia dłużnikowi faktury lub rachunku, potwierdzających dostawę towaru lub wykonanie usługi, **chyba że** strony w umowie wyraźnie ustalą inaczej i pod warunkiem, że ustalenie to nie jest rażąco nieuczciwe wobec wierzyciela.

Nowy **Art. 7.2a (2020)**: Termin zapłaty określony w umowie nie może przekraczać 60 dni (...), jeżeli **dłużnikiem** zobowiązanym do zapłaty za towary lub usługi jest duży przedsiębiorca, a **wierzycielem** jest mikroprzedsiębiorca, mały przedsiębiorca albo średni przedsiębiorca. W przypadku gdy strony ustalą harmonogram spełnienia świadczenia pieniężnego w częściach, termin ten stosuje się do zapłaty każdej części świadczenia pieniężnego.

Umowy bez udziału dłużnika publicznego

→ Termin można zatem wydłużyć powyżej 60 dni, ale tylko przy zachowaniu określonych przesłanek

Dwie kumulatywne przesłanki pozytywne:

- wyraźne zastrzeżenie dłuższego terminu w umowie;
- ustalenie stron nie ma charakteru „rażąco nieuczciwego dla wierzyciela”.

Dodatkowo jedna przesłanka negatywna:

- nie może to być umowa, w której dłużnikiem jest duży przedsiębiorca a wierzycielem kontrahent, który nie ma przymiotu dużego przedsiębiorcy.

Relacje asymetryczne → **zakaz** wydłużenia terminu ponad 60 dni na korzyść dużego przedsiębiorcy kosztem mikro-, małego- lub średniego przedsiębiorcy(!)

Dopuszczalne natomiast ustalenie dłuższego terminu dla dłużnika w relacjach:

- duży przedsiębiorca (D) – duży przedsiębiorca (W)
- inny niż duży przedsiębiorca (D) – inny niż duży przedsiębiorca (W)
- inny niż duży przedsiębiorca (D) – duży przedsiębiorca (W)

Postanowienia rażąco nieuczciwe wobec wierzyciela

Termin zapłaty dłuższy niż 60 dni możliwy tylko w relacjach symetrycznych, gdy strony wyraźnie to ustalą i pod warunkiem, że ustalenie takie „nie jest rażąco nieuczciwe wobec wierzyciela”.

Określenie kilkakrotnie pojawia się w ustawie z 2013 r.

Ustawowa wskazówka (doprecyzowana w 2020 r.) co do sposobu badania tej przesłanki:

Art. 11a. 1. Oceny, czy postanowienia umowne są rażąco nieuczciwe wobec wierzyciela, dokonuje się, biorąc pod uwagę wszystkie okoliczności sprawy, w szczególności:

- 1) rażące odstępstwa od dobrych praktyk handlowych, które naruszają zasadę działania w dobrej wierze i zasadę rzetelności;
- 2) właściwość towaru lub usługi, które są przedmiotem transakcji handlowej, w szczególności czas zwykle potrzebny na zbycie towaru przez dłużnika na rzecz osób trzecich, lub
- 3) dostosowanie harmonogramu dostawy towarów lub wykonania usługi w częściach do harmonogramu spełniania odpowiadających im części świadczenia pieniężnego.

Postanowienia rażąco nieuczciwe wobec w-la

Nowela z 2019 r. wprowadza dalsze zmiany - **Art. 11a.** (nowe ustępy 2-4)

2. Na dłużniku spoczywa ciężar dowodu, że termin zapłaty dłuższy niż 60 dni, (...) nie jest rażąco nieuczciwy wobec wierzyciela.

3. Ustalenia, że termin zapłaty był rażąco nieuczciwy wobec wierzyciela, wierzyciel może żądać przed upływem 3 lat od dnia, w którym nastąpiła zapłata lub w którym zgodnie z ustawą powinna nastąpić zapłata. [*kwestia przedawnienia*]

4. Zrzeczenie się roszczenia o ustalenie, że termin zapłaty jest rażąco nieuczciwy wobec wierzyciela, jest nieważne.

Przykłady rażącej nieuczciwości postanowień:

- zamawiający chce długiego terminu zapłaty w relacjach z dostawcą, mimo że sam od razu uzyskuje zapłatę za towar, w którym wykorzystał części od dostawcy;
- usługobiorca chce długiego terminu zapłaty w relacjach z usługodawcą, który musi w krótkich terminach rozliczać się ze swoimi pracownikami (kontrahentami), którzy działali w ramach świadczonej usługi.

Art. 7 po zmianach (2020)

Art. 7 ust. 3. Jeżeli termin zapłaty został określony w umowie niezgodnie z ust. 2 albo ust. 2a, wierzycielowi, który spełnił swoje świadczenie, po upływie 60 dni, liczonych od dnia doręczenia dłużnikowi faktury lub rachunku, potwierdzających dostawę towaru lub wykonanie usługi, przysługują odsetki, o których mowa w ust. 1.

→ *zbyt długi umowny termin spełnienia świadczenia zostaje zastąpiony przez 60-dniowy termin ustawowy i dłużnik popada w opóźnienie(!)*

• **Zob. art. 13 ust. 2 pkt 1-2:**

Zamiast postanowień umowy ustalających termin zapłaty z naruszeniem:

1) art. 7 ust. 2 - stosuje się termin zapłaty **60 dni**,

2) art. 7 ust. 2a - stosuje się termin zapłaty **60 dni**.

Art. 7 po zmianach (2020)

- **Art. 7 ust. 3a.**

*Wierzyciel może odstąpić od umowy albo wypowiedzieć umowę, jeżeli termin zapłaty określony w umowie **przekracza 120 dni**, liczonych od dnia doręczenia dłużnikowi faktury lub rachunku, potwierdzających dostawę towaru lub wykonanie usługi, i **został ustalony z naruszeniem przepisu ust. 2.***

- **Art. 7 ust. 3b.**

*Jeżeli wierzyciel wypowiedział umowę na podstawie ust. 3a, świadczenia pieniężne przysługujące mu od dłużnika z tytułu już dostarczonych towarów lub wykonanych usług stają się **wymagalne w terminie 7 dni** od dnia wypowiedzenia umowy. Jeżeli wierzyciel nie otrzyma świadczenia pieniężnego w tym terminie, przysługują mu odsetki, o których mowa w ust. 1.*

[Przy braku wypowiedzenia termin **60 dni** (skrócony na mocy art. 13), po wypowiedzeniu dalsze skrócenie – **7 dni** od dnia wypowiedzenia (art. 7.3b)]

Umowy z udziałem dłużnika publicznego

Art. 8.1. *[preferencyjne odsetki za przekroczenie terminu umownego]*

Art. 8.2. Termin zapłaty określony w umowie nie może przekraczać **30 dni**, liczonych od dnia doręczenia dłużnikowi faktury lub rachunku, potwierdzających dostawę towaru lub wykonanie usługi, a w transakcjach handlowych, w których dłużnikiem jest podmiot publiczny będący podmiotem leczniczym, termin ten nie może przekraczać **60 dni**.

4. Jeżeli ustalony w umowie termin zapłaty jest dłuższy niż 30 dni (...), wierzycielowi, który spełnił swoje świadczenie, **po upływie 30 dni przysługują odsetki**, o których mowa w ust. 1.

4a. Jeżeli w transakcji handlowej, w której dłużnikiem jest podmiot publiczny będący podmiotem leczniczym, ustalony w umowie termin zapłaty jest dłuższy niż 60 dni, (...) wierzycielowi, który spełnił swoje świadczenie, **po upływie 60 dni przysługują odsetki**, o których mowa w ust. 1.

- **Zob. art. 13 ust. 2 pkt 3-4:** Zamiast postanowień umowy ustalających termin zapłaty z naruszeniem art. 8 ust. 2:

3) stosuje się termin zapłaty **30 dni**, lub

4) stosuje się termin zapłaty **60 dni** – gdy dłużnikiem publiczny podmiot leczniczy.

Wszystkie umowy terminowe - sposób liczenia terminu zapłaty

Zasadniczo termin liczony „od dnia doręczenia dłużnikowi faktury lub rachunku, potwierdzających dostawę towaru lub wykonanie usługi”.

Art. 8a ustawy: Strony transakcji handlowej nie mogą [umownie] **ustalać daty doręczenia faktury lub rachunku**, potwierdzających dostawę towaru lub wykonanie usługi [nie można zmuszać do późniejszego doręczania faktur].

Art. 7.4 oraz **art. 8.5**: W przypadku gdy nie jest możliwe ustalenie daty otrzymania faktury lub rachunku potwierdzającego dostawę towaru lub wykonanie usługi albo gdy faktura lub rachunek zostały doręczone przed dostawą towaru lub wykonaniem usługi, [właściwy] termin zapłaty, [odpowiednio 60/30 dni], jest liczony od dnia otrzymania przez dłużnika towaru lub usługi.

Art. 9.2: W przypadku [uzgodnienia **badania towaru/usługi**], jeżeli dłużnik otrzymał fakturę lub rachunek, potwierdzające dostawę towaru lub wykonanie usługi, przed dniem rozpoczęcia badania towaru lub usługi lub w trakcie tego badania, termin zapłaty jest liczony od dnia zakończenia badania towaru lub usługi [zgodnie z art. 9.1 na badanie jest maksymalnie 30 dni].

Umowy bezterminowe (art. 6)

Art. 6 - Jeżeli strony transakcji handlowej nie przewidziały w umowie terminu zapłaty, wierzycielowi, bez wezwania, przysługują odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych, **po upływie 30 dni liczonych od dnia spełnienia przez niego świadczenia**, do dnia zapłaty.

→ *ustawowy 30-dniowy termin spełnienia świadczenia*

Wyjątek: w przypadku, o którym mowa w art. 9 ust. 1, upływ 30 dni liczony jest od dnia zakończenia badania.

Art. 9.1. - Jeżeli strony transakcji handlowej przewidziały w umowie **zbadanie towaru lub usługi** celem potwierdzenia zgodności towaru lub usługi z umową, ustalony w umowie termin tego badania nie może być rażąco nieuczciwy wobec wierzyciela i nie może przekraczać 30 dni, licząc od dnia otrzymania towaru lub usługi.

Dozwolony anatocyzm a stopa odsetek

Zasadą w prawie polskim jest **zakaz pobierania odsetek od zaległych odsetek**.

Wyjątki- anatocyzm (czyli tzw. *procent składany*) jest dopuszczalny:

- od chwili wytoczenia powództwa o zaległe (skapitalizowane) odsetki;
- gdy strony zgodziły się na doliczenie zaległych odsetek do dłużnej sumy, ale po powstaniu zaległości(!)

Jeżeli **powód skapitalizował odsetki w pozwie**, to wg jakiej stopy ma naliczać dalsze odsetki (od odsetek)?

- nie są to odsetki od obciążającego dłużnika „świadczenia pieniężnego” w rozumieniu art. 4.1.a(?)
- nie stosuje się odsetek ustawowych z art. 481 §2 k.c.(?)
- odsetki ustawowe wg art. 359 §2 k.c.?

→ mimo wszystko odsetki za opóźnienie w transakcjach handlowych (bo ścisły związek ze świadczeniem głównym – wykładnia celowościowa)!!?

Odsetki UMOWNE w transakcjach handlowych

a) Kwestia odsetek na poziomie niższym niż ustawowy:

- **Nie można!** - zakaz wynikający z art. 13 ustawy - postanowienia umowy wyłączające lub ograniczające uprawnienia wierzyciela (w tym prawa odsetkowe z art. 6, 7 i 8) są nieważne(!)

[Co innego, jeśli wierzyciel nie żąda odsetek na przysługującym mu poziomie]

b) Odsetki na poziomie wyższym niż ustawowy:

Umowy z dłużnikiem, który nie jest podmiotem publicznym – wyraźnie dopuszczone modyfikacje umowne: „chyba że strony uzgodniły wyższe odsetki” (art. 7.1)

Umowy z dłużnikiem publicznym -w przepisie wzmianka tylko o odsetkach na poziomie ustawowym (art. 8.1) – Zakaz odsetek umownych? Ochrona podmiotu publicznego?

Można zastrzec odsetki umowne na poziomie odsetek ustawowych za opóźnienie w transakcjach handlowych także w odniesieniu do należności pieniężnych, przy których na mocy ustawy takie odsetki by się nie należały (np. kary umowne)!

Odsetki maksymalne w transakcjach handlowych

Jaka granica swobody stron (gdy dozwolone odsetki umowne)? W ustawie brak osobnego pojęcia odsetek maksymalnych za opóźnienie w transakcjach handlowych.

Stosujemy zatem ogólny przepis kodeksowy - **art. 481 §2¹ k.c.** -Maksymalna wysokość odsetek za opóźnienie nie może w stosunku rocznym przekraczać dwukrotności wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie (odsetki maksymalne za opóźnienie).
(aktualnie $2 \times 11,25\% = 22,5\%$)

art. 481 §2² k.c. Jeżeli wbrew ustawie, zastrzeżono wyższe odsetki należą się odsetki maksymalne za opóźnienie (jedynie ustawowa korekta klauzuli umownej, a nie jej nieważność).

Profesjonalny pełnomocnik nie powinien ustalać odsetek na niedozwolonym poziomie.

Przy zastrzeganiu odsetek umownych należy unikać wskazania konkretnych wartości liczbowych (takie ustalenia umowne dezaktualizują się przy zmianach stopy ref. NBP).

r.pr. dr hab. **Michał Wojewoda**

Ustawa
o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom
w transakcjach handlowych

- rekompensata za koszty odzyskiwania należności
- ograniczenia autonomii stron w transakcjach handlowych

Rekompensata za koszty odzyskiwania należności

Pod rządami ustawy z **2013 r.**, w wykonaniu dyrektywy 2011/7/UE wprowadzono nowe uprawnienie dla wierzyciela (następnie nowelizacja od 1.1.2020 r.):

Art. 10. 1. Wierzycielowi, od dnia nabycia uprawnienia do odsetek, o których mowa w art. 7 ust. 1 lub art. 8 ust. 1, przysługuje od dłużnika, bez wezwania, **rekompensata za koszty odzyskiwania należności**, stanowiąca równowartość kwoty:

- 1) **40 euro** - gdy wartość świadczenia pieniężnego **< 5000 złotych**;
- 2) **70 euro** - gdy wartość świadczenia **≥ 5000 zł**, ale **< 50 000 zł**;
- 3) **100 euro** - gdy wartość świadczenia pieniężnego **≥ 50 000 zł**.

1a. Równowartość kwoty rekompensaty, o której mowa w ust. 1, jest ustalana przy zastosowaniu średniego kursu euro ogłoszonego przez NBP ostatniego dnia roboczego miesiąca poprzedzającego miesiąc, w którym świadcz. pieniężne stało się wymagalne.

Rekompensata za koszty odzyskiwania należności

Pierwotnie, ustawa z 2013 r. przewidywała zawsze równowartość 40 EUR.

Nowelizacja z 2019 r. dywersyfikuje wysokość rekompensaty:

- 1) *40 euro* - *gdy wartość świadczenia pieniężnego < 5000 złotych;*
- 2) *70 euro* - *gdy wartość świadczenia ≥ 5000 zł, ale < 50 000 zł;*
- 3) *100 euro* - *gdy wartość świadczenia pieniężnego $\geq 50 000$ zł.*

Wysokość rekompensaty ustalamy na moment, w którym wierzyciel nabył prawo do odsetek ustawowych za opóźnienie w transakcjach handlowych → moment popadnięcia w opóźnienie (wtedy powstaje to prawo i od razu staje się wymagalne).

UWAGA! Punktem odniesienia kwota, z jaką dłużnik pozostaje w opóźnieniu na chwilę powstania uprawnienia.

Waluta EURO to tylko przelicznik - w pozwie zawsze domagamy się rekompensaty w **PLN**, w kwocie ustalonej na podstawie art. 10 ust. 1a ustawy z 2013 r.

Rekompensata za koszty odzyskiwania należności

3. Uprawnienie do kwoty, o której mowa w ust. 1, przysługuje od transakcji handlowej, z zastrzeżeniem art. 11 ust. 2 p. 2.

*[Art. 11.2: Jeżeli strony transakcji handlowej ustaliły w umowie, że świadczenie pieniężne będzie **spełniane w częściach**, uprawnienie do:*

2) kwoty, o której mowa w art. 10 ust. 1, oraz zwrotu poniesionych kosztów odzyskiwania należności, o których mowa w art. 10 ust. 2 przysługuje w stosunku do każdej niezapłaconej części → także gdy świadczenia okresowe!]

4. Roszczenie o rekompensatę, o której mowa w ust.1, nie może być zbyte.

Art. 10. 2. Oprócz kwoty, o której mowa w ust. 1, wierzycielowi przysługuje **również** zwrot, w uzasadnionej wysokości, poniesionych kosztów odzyskiwania należności przewyższających tę kwotę.

Rekompensata za koszty odzyskiwania należności

Przesłanki domagania się rekompensaty:

- wierzyciel **uzyskał prawo do odsetek**, o których mowa w art. 7 ust. 1 lub art. 8 ust. 1 → przekroczenie terminu określonego w umowie(!)

Czy tylko? Preferencyjne odsetki należą się **wszak także** w innych przypadkach!

Uchwała SN z 11.12.2015 r., III CZP 94/15:

- także w przypadku, gdy naruszono termin narzucony przez ustawę, bo termin umowny był zbyt długi (art. 7 ust.3 i art. 8 ust. 4 i ust. 4a) (poparcie w **wyroku SN z 7.7.2017 r., V CSK 660/16**)

Nie dotyczy to jednak: - odsetek należnych na podstawie **art. 6** ustawy (umowy bezterminowe – gdy wierzyciel nie zadbał o wskazanie terminu płatności), - a tym bardziej odsetek z **art. 5** (odsetki prolongacyjne, gdy nie ma opóźnienia).

Skoro odniesienie do art. 7 i 8, to znaczy, że rekompensata należy tylko wtedy, gdy wierzyciel spełnił własne świadczenie(!)

Rekompensata za koszty odzyskiwania należności

Czy są inne przesłanki? Kwestia poniesienia kosztów oraz podstawy odpowiedzialności?

Poniesienie jakichkolwiek kosztów – **NIE** – rekompensata to ryczałt.

Zawinione opóźnienie – **NIE** – decyduje obiektywne przekroczenie terminu.

Kwestia podjęcia przez wierzyciela działań windykacyjnych (np. wezwanie do zapłaty)?? – **TAK?** – nie powinno chodzić o dodatkową sankcję samego opóźnienia(!)
[chodzi wszak o rekompensatę a nie o karę] (dyskusyjne!)

Uchwała SN z 11.12.2015 r., III CZP 94/15 oraz wyrok SN z 7.7.2017 r., V CSK 660/16:

Kwota przewidziana w art. 10 ustawy jest należna bez konieczności wykazania, że jakiegokolwiek koszty zostały przez wierzyciela poniesione [→ *ustawowy ryczałt(!)*]

Podobnie jak obowiązek zapłaty odsetek nie jest związany z obowiązkiem wykazywania, że wierzyciel poniósł szkodę i że niewykonanie świadczenia w terminie było spowodowane okolicznościami, za które dłużnik ponosił odpowiedzialność, także obowiązek zapłaty równowartości 40/70/100 euro nie jest zależny od tych okoliczności.

[*nie trzeba wykazywać kosztów, ale wydaje się, że rekompensata powinna być aktualna tylko gdy podjęte były starania o odzyskanie należności*]

Rekompensata za koszty odzyskiwania należności

Hybrydowy charakter należności 40/70/100 euro:

- 1) Świadczenie materialnoprawne – podstawa w przepisach prawa materialnego oraz wyraźne odniesienie do kosztów windykacyjnych,
  - ale jednocześnie roszczenie ściśle uboczne i akcesoryjne;
- 2) Zryczałtowana kwota przyznana przez ustawodawcę wykazuje też jednak podobieństwo do:
  - odsetek za opóźnienie – wystarczy obiektywne przekroczenie terminu, nie jest potrzebna szkoda, ani wina dłużnika,oraz
  - kosztów postępowania – z góry określona została stała zryczałtowana wysokość należności.

Nie wyklucza to jednak poglądu, że jest to należność, która powinna być związana z określonymi, faktycznie podejmowanymi przez wierzyciela czynnościami – przynajmniej wezwanie do zapłaty?! Chronimy starannego w-la.

Rekompensata za koszty odzyskiwania należności

W efekcie, ważne cechy roszczenia o zapłatę rekompensaty:

- Nie podlega wliczeniu do wartości przedmiotu sporu jako należność uboczna (art. 20 k.p.c. - nie wlicza się odsetek, pożytków i kosztów, żądanych obok roszczenia głównego);
- Ta kwota towarzyszy prawu domagania się preferencyjnych odsetek za opóźnienie (art. 7, art. 8), wzmacniając siłę oddziaływania na dłużnika;
- Wspólna **funkcja stymulacyjna** odsetek i kwoty rekompensaty – skłonienie dłużnika do terminowej zapłaty.

Dalsze zasady szczegółowe:

- rekompensata nie wpływa na koszty postępowania (w tym koszty zastępstwa procesowego), które są należne na zasadach ogólnych.

Odsetki od kwoty rekompensaty?

Duże podobieństwo do kosztów postępowania, a koszty aktualnie należą się z odsetkami – od 7.11.2019

Art. 98 §1¹ k.p.c.: Od kwoty zasądzonej tytułem zwrotu kosztów procesu należą się odsetki, w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego, za czas od dnia uprawomocnienia się orzeczenia, którym je zasądzono, do dnia zapłaty.

Jeżeli orzeczenie to jest prawomocne z chwilą wydania, odsetki należą się za czas po upływie tygodnia od dnia jego ogłoszenia do dnia zapłaty, a jeżeli orzeczenie takie podlega doręczeniu z urzędu - za czas po upływie tygodnia od dnia jego doręczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty.

Odsetki liczone od daty wymagalności rekompensaty!?

Wymagalność wyraźnie określona w art. 10 ustawy z 2013 r.:

Prawo do rekompensaty „od dnia nabycia uprawnienia do odsetek [za opóźnienie w transakcjach handlowych]”. Nie jest wymagane wezwanie!

Rekompensata – kwestie dyskusyjne

- Roszczenie o zapłatę równowartości ma charakter ściśle akcesoryjny:
  - przedawnia się razem z roszczeniem głównym;
  - nie może być samodzielnym przedmiotem obrotu
(**niedopuszczalność cesji** kwoty 40/70/100 euro – art. 10.4);Z pewnością można zbyć wierzytelność główną wraz z odsetkami, ale bez prawa do rekompensaty. Prawo do rekompensaty wtedy wygasa(?!)
  - wygasa, jeśli zaspokojo się roszczenie główne wraz z odsetkami za opóźnienie(!?) – należy unikać sytuacji, gdy np. prawie 3 lata po zapłacie pojawia się roszczenie o rekompensatę!

→ kwestia zachowania wpłat (art. 451 k.c. – wierzyciel decyduje!)

Pytanie o prawo nabywcy wierzytelności do naliczania dalszych preferencyjnych odsetek? **NIE** → decyduje *ratio legis* ustawy - to już nie jest ochrona wierzyciela transakcji handlowej, w której dłużnik nie płaci w terminie!

Rekompensata za koszty odzyskiwania należności

Art. 10 ustawy – prawo do 40/70/100 euro **od chwili uzyskania prawa do odsetek** ustawowych za opóźnienie w transakcjach handlowych na podstawie art. 7 lub art. 8.

Problem praktyczny:

- Dłużnik zapłacił należność 2 dni po terminie. Wierzyciel domaga się przed sądem odsetek (kilka złotych) i równowartości 40/70/100 euro?

Jakie są ewentualne podstawy oddalenia powództwa w zakresie rekompensaty:

- art. 5 k.c. – zasady współżycia społecznego(?)

Uchwała SN z 11.12.2015 r., III CZP 94/15: Mając na względzie dolegliwość dla dłużnika takiej sankcji, do sądu orzekającego w sprawach o przyznanie równowartości 40 euro należy zbadanie, czy w okolicznościach konkretnej sprawy wierzyciel nie nadużył przyznanego mu prawa.

Doktryna: Nadużyciem może być żądanie stałej kwoty przewidzianej w art. 10 ust. 1 ustawy przy dochodzeniu roszczeń „bagatelnych”, dalece niższych niż rekompensata.

Rekompensata za koszty odzyskiwania należności

Alternatywny sposób zwalczania żądania wierzyciela:

- powołanie się na art. 10 ustawy i charakter rekompensaty,
- gdy nie wypełniono przesłanki podjęcia czynności zmierzających do odzyskania należności (chodzi wszak o ryczałtowe koszty odzyskiwania należności)

→ jeżeli nastąpiła całkowicie dobrowolna zapłata długu głównego (bez jakichkolwiek starań wierzyciela), to prawo do rekompensaty nie powinno powstać(!?) – nie było starań o odzyskanie należności.

[wykładnia funkcjonalna - chodzi wszak o rekompensatę a nie karę]

Gdyby jednak wierzyciel niezwłocznie po powstaniu opóźnienia wezwał do zapłaty, to jego staranność powinna dawać podstawę do uzyskania kwoty rekompensaty, bez obowiązku wykazywania, jakie ewentualnie wiązały się z tym koszty.

Dalsze koszty odzyskiwania należności

Art. 10. 2. *Oprócz kwoty, o której mowa w ust. 1, wierzycielowi przysługuje **również** zwrot, w uzasadnionej wysokości, poniesionych kosztów odzyskiwania należności przewyższających tę kwotę.*

→ możliwe jest domaganie się wyższych kosztów dochodzenia należności (po uwzględnieniu rekompensaty), ale już jako „szkody” wierzyciela, która podlega wyrównaniu na zasadach ogólnych:

- udowodnienie **szkody**, w tym wykazanie zasadności poniesienia takich kosztów (por. art. 10.2 ustawy)
- podstawy odpowiedzialności kontraktowej – **domniemanie winy** dłużnika (471 k.c.)
- **wezwanie do zapłaty** (wymagalność)
- możliwość domagania się kodeksowych odsetek za opóźnienie (art.481 k.c.);
- obowiązek doliczania tej kwoty do w.p.s.

Dalsze koszty odzyskiwania należności

Uchwała SN z 11.12.2015 r., III CZP 94/15:

Chociaż ustawa tego wprost nie przesądza, to przez uzasadnioną wysokość należy rozumieć różnicę pomiędzy całkowitym kosztem, jaki wierzyciel poniósł w związku z odzyskiwaniem należności, a kwotą stanowiącą równowartość 40 euro.

Do obliczania tej kwoty oraz przesłanek, od jakich zależy jej przyznanie, można stosować tylko przepisy kodeksu cywilnego odnoszące się do naprawienia szkody spowodowanej nienależytym wykonaniem zobowiązania.

Wyrok SA w Krakowie z 12.5.2016 r., I ACa 110/16:

Zgodnie z art. 10 ustawy z 2013 r. (...), bez wezwania wierzyciel uprawniony jest do żądania od dłużnika wyłącznie kwoty 40 euro (art. 10 ust. 1).

Przepis art. 10 ust. 2 nie zdejmuje z wierzyciela obowiązku wezwania dłużnika do spełnienia świadczenia. Jeżeli więc koszty windykacyjne przekroczą równowartość 40 euro wierzyciel zobowiązany jest zgodnie z treścią art. 455 k.c. wezwać dłużnika do zapłaty [odszkodowania].

Dalsze koszty odzyskiwania należności

Wyrok SN z 7.7.2017 r., V CSK 660/16:

Obciążenie dłużnika, który spełnia swoje świadczenie po terminie kosztami podjętych przeciwko niemu działań windykacyjnych, nie może następować automatycznie, na podstawie samych tylko rachunków wystawionych przez podmiot, który podejmował określone czynności. Każdorazowo konieczne jest rozeznanie, czy czynności podejmowane przeciwko dłużnikowi, jako windykacyjne, rzeczywiście miały taki celowy charakter.

Przypisanie dłużnikowi w ramach odpowiedzialności odszkodowawczej za niewykonanie zobowiązania obowiązku zapłacenia na rzecz wierzyciela kosztów działań windykacyjnych musi być poprzedzone ustaleniem, jakie konkretnie czynności podejmował przeciwko dłużnikowi przyjmujący zlecenie i czy czynności te mogły legalnie doprowadzić do rezultatu w postaci skłonienia dłużnika do zaspokojenia wierzyciela.

Rekompensata za koszty odzyskiwania należności

Zasadą jest, że należy się jedna rekompensata od transakcji handlowej (niezależnie od tego, ile wystawiono dokumentów księgowych) (art. 10.3).

Wyjątek – uzgodnienie spełnienia świadczenia w częściach - art. 11.1 - *Strony transakcji handlowej mogą ustalić w umowie **harmonogram** spełnienia świadczenia pieniężnego **w częściach**, pod warunkiem że ustalenie takie nie jest rażąco nieuczciwe wobec wierzyciela.*

W takim przypadku odsetki za opóźnienie w transakcjach handlowych oraz rekompensatę można naliczać niezależnie od każdej części (np. dostawa).

TSUE zdaje się jednak dopuszczać szerokie stosowanie instrumentów przewidzianych w dyrektywie 2011/7/UE (preferencyjne odsetki oraz rekompensata) do umów, w których są świadczenia częściowe (periodyczne), bez konieczności wykazywania, że chodzi o harmonogram wpłat w rozumieniu dyrektywy - wyrok TSUE (dziewiąta izba) z 9 lipca 2020 r., C-199/19.

Ograniczenia swobody kontraktowania

Art. 13 ust. 1 ustawy - Postanowienia umowy wyłączające lub ograniczające uprawnienia wierzyciela lub obowiązki dłużnika, o których mowa w art. 5, art. 6 ust. 1, art. 7 ust. 1 i 3, art. 8 ust. 1, 4 i 4a, art. 10, art. 11 i art. 12, są nieważne, a zamiast nich stosuje się przepisy ustawy.

Nie można zatem:

- wyłączyć prawa do preferencyjnych odsetek (art. 6, 7 i 8);
- wyłączyć odsetek prolongacyjnych (art. 5);
- zastrzec odsetek na niższym poziomie niż ustawowy;
- wyłączyć prawa do kwoty 40/70/100 euro (art. 10);
- wyłączyć odrębnego naliczania odsetek i kwoty 40/70/100 euro przy świadczeniach częściowych (art. 11);
- wyłączyć legitymacji procesowej organizacji zajmujących się ochroną przedsiębiorców (art. 12).

[- niedopuszczalne też *pactum de non petendo*]

Ograniczenia swobody kontraktowania

Art. 13 ust. 3 i 4 ustawy: (uzupełniająco także **art. 58 §3 k.c.**)

3. Zawarte przez strony transakcji handlowej umowy niebędące transakcjami handlowymi mające na celu obejście ustawy są nieważne.

4. Przepis ust. 3 stosuje się odpowiednio do postanowień umowy będącej transakcją handlową mających na celu obejście ustawy.

np. postanowienia przyjmujące harmonogram płatności, by w praktyce odroczyć zapłatę części należności → może się okazać, że harmonogram uznamy w efekcie za nieważny i przyjmujemy, że płatność jest jednorazowa (termin zapłaty pierwszej raty, lub na podstawie art. 7 lub art. 8).

Co innego, gdy pozorowanie umowy, która nie jest czynnością handlową (działanie indywidualnego przedsiębiorcy pozornie poza sferą działalności zawodowej), by uniknąć surowych postanowień o terminach zapłaty, odsetkach czy rekompensacie.

Tu raczej trzeba dokonać poprawnej kwalifikacji przyjmując, że to jednak trans.handl.

Ograniczenia swobody kontraktowania

Praktyczne znaczenie art. 13 ustawy (?)

– z pewnością **nie można** się umówić z góry na ograniczenie praw wierzyciela (np. w pierwotnej umowie lub w aneksie do niej).

Czy możliwe zrzeczenie się praw już uzyskanych?

- Czy możliwa **ugoda**?

→ zasadniczo dopuszczalne jest rozporządzanie prawem już powstałym, o ile nie dochodzi w ten sposób do obejścia prawa (art. 58 §1 i 3 k.c.)

Przy restryktywnej wykładni pojawia się paradoks:

Można zwolnić z długu głównego, a nie można z odsetek???

Ochrona wierzyciela to także umożliwienie mu zawarcia rozsądnej, dobrowolnej ugody (rezygnacja z odsetek wygodnym narzędziem do znalezienia kompromisu).

- Z pewnością jednak brak jest obowiązku dochodzenia swych praw przez wierzyciela (chyba że sektor publiczny) – możliwa zatem bierność, która ostatecznie doprowadzi do przedawnienia roszczeń.

Ograniczenia z art. 13 a kwestie procesowe

Sąd z urzędu stosuje przepisy ustawy z 2013 r. Mają one charakter bezwzględnie wiążący. Co w przypadku, gdy wierzyciel domaga się mniej niż mu się należy?

- ❖ niezgłoszone roszczenie o 40/70/100 euro (lub niewłaściwa wysokość rekompensaty)
→ zakaz orzekania ponad żądanie (wygaśnięcie roszczenia!?)
- ❖ brak roszczenia o odsetki → zakaz orzekania ponad żądanie
- ❖ żądanie zasądzenia „odsetek ustawowych za opóźnienie”?
  - to wierzyciel odpowiada za prawidłowe sformułowanie roszczenia
  - nie ma zakazu rozdrobnienia roszczeń
  - odsetki na poziomie kodeksowym mieszczą się w granicach przewidzianych w ustawie z 2013 r. – to ona jest podstawą ich ewentualnego zasądzenia (a nie art. 481 §2 k.c.) – pozostaje pewna kwota odsetek poza postępowaniem (teoretycznie można o nią wystąpić odrębnie).

Ograniczenia z art. 13 a kwestie procesowe

Wyrok SA w WAW z 15.3.2018 r., V ACa 1144/17:

Gdy wierzyciel, mogąc dochodzić wyższych odsetek ustawowych za opóźnienie w transakcji handlowej, żąda jedynie odsetek ustawowych za opóźnienie bądź odsetek ustawowych, to zastosowanie znajduje art. 321 k.p.c. oraz reguła *a maiori ad minus*. W tej sytuacji należało orzec o odsetkach na podstawie ustawy o terminach zapłaty w transakcjach handlowych, ale w granicach żądania powoda, tj. według stopy procentowej wynikającej z petitum pozwu.

Wyrok SA w POZ z 14.10.2020 r., V AGa 137/20:

Pozwana popadła w opóźnienie w zapłacie (art. 476 k.c.), co zgodnie z art. 7 ust. 1 ustawy [z 2013 r.] uprawniało powoda do odsetek ustawowych za opóźnienie w transakcjach handlowych od tego dnia. Skoro jednak powód wniósł o zasądzenie niższych odsetek ustawowych, to na podstawie art. 7 ust. 1 w zw. z art. 4 pkt 3 ww. ustawy oraz w granicach żądania (art. 321 §1 k.p.c.), a nadto z uwzględnieniem reguły *a maiori ad minus* za okres 4 września -31 grudnia 2015 r. zostały zasądzone odsetki ustawowe, a od 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty odsetki ustawowe za opóźnienie.